

ארבעה נדרים פרק שלישי נדרים

לב.

עין משפט נר מצוה

ע"א א טו"ע י"ד סימן
קטע נוס"ע א"ח
ס' מרדכי ספי' א
בהשג"ח:

תורה אור השלם

1. ויהי בדרך בקולו
וישמעו ויבקש
ממנו ד כד
ותקח צר
ותברת את ערלת בנה
ותגע דרגליו ותאמר כי
חתן דמים אתה לי:
שמות ד כה
2. הרף מאף ועזב חמה
אל תתנה אף להרע:
תהלים לו ח
3. חמה אין לי מי יתנני
שמיר שית במלחמה
אפשעה בה אציתנה
ישעיהו כו ד
4. כי יגרתי מפני האף
ותחמה אשר קצף יי
עליכם להשמיד אתכם
ישעיהו יי אלי גם בפעם
דברים יי ט
5. ויהי אברך בן
תשעים שנה ותשע
שנים ויבן יי אל אברך
ויאמר אליו אני אל שדי
לפני ויהי
תהלים (ב) ואתנה בירתי
ביני ובינך ואברהם איתך
במאד מאד:
6. בראשית יז א-ב
7. ויאמר יי אל משה
קחב לך את הדברים
האלה כי על פי הדברים
האלה בירתי אתך בריית
ואת ישראל:

8. שמות לו כ
בה אמר יי אם לא
בריתי ויזמן ילקח חקות
בשמים וארץ לי שמותי:
ימיהו לג ה
9. ויבא אתו התרועה
ויאמר הבט נא להשקפה
וספר הבוכבים אם תוכל
לספר אותם ויאמר לו בה
ימיהו יי יי:
10. בראשית טו
עם חסדי תתקד
עם גבור תמים תחמם:
שמואל ב כב כו
11. אני וזה בירתי אתך
ויהי לאב המון גוים:
בראשית יז ד
12. כי לא נחש ביעקב
ולא קסם בישראל בעת
יאמר ליעקב ולישראל
מה פועל אל:

13. במדבר כג כג
וישמע אברך כי
נשבה אחיו וירק את
חניכיו ולידי ביתו שמנה
עשר ושלש מאות ויירד
עד דן: בראשית יד יד
14. ויאמר אדני אלהים
במה אדע כי אישך שנה:
בראשית טו ח
15. ויאמר מלך סדם כה
אברך תן לי הנפש
ותרשע קח לך:
בראשית יד כא
16. עקב אשר שמע
אברהם בקלי וישמר
משברתי מועתי חקותי
ותורתי: בראשית כ ה

שנעסק במלון סהל. שנאמר בדרך במלון דמשמע דמיד שצא
מן הדרך נעסק במלון והיה לו למול מתמילה. וכ"כ
היאך ימול כיון שהיה לו עדיין ללכת בדרך י"ל לדאמו מלון סמוך
למנרים היה וצאורחא פורתא ליכא סכנתא: **הוי אומר זה הפניוק.**
שנעשה חתן ע"י צרית: ולא שיירו
ממנו אלא רגליו. מקום המילה
דכתיב (ש"צ יט) ולא עשה רגליו:
שנאמר הרף מאף ועזב חמה. כלומר
הקצ"ה אחר לו שזעזם. אלמלא רולה
היה להרגס: **שנאמר חמה אין לי.**
אלמלא נהרג: **גונדא דחיימה.** חיל
של חימה: **כי על פי הדברים האלה**
כרתי אסך צרית. כלומר צרית מילה
ששקולה ככל הדברים דהיינו כל
המלות: **חמה מאלטגנינות שך.**
ממשפט חכמה מנולת שך והיינו
דכתיב (בראשית טו) ויוצא איתו
החולה: **שעה עומדת לו.** שעולה
לגדולה: **כל המנחש לו נחש.**
שהנחשים והקסמים רודפין אחריו
שנוק בכל דבר וכדאמרין בפרק
ערבי פסחים (פסחים קי:) מנא דקפיד
קפדין ליה ששנאמר כי לא נחש וגו':
נחש יאמר ליעקב ולישראל מה פעל
אל שמואל השרת ישאלו לישראל
מה פעל אל לפי שמתוך שאין מנחשין
מכניסין אותן למחיה שאין מלאכי
השרת יכולין ליכנס בה. ונראה צעירי
דהכי נמי מדה כנגד מדה שמתוך
שאינו הולך לקראת נחשים לידע
העמידות אלא צומט דקצ"ה משום
הכי הקצ"ה מגלה לו רזי עולם
שאינו גלויים למלאכי השרת:
שעשה אנגרייא בתלמידי חכמים.
שהולכין למלחמה דכתיב וירק את
חניכיו דהיינו בני אדם שחנך למורה:
שהפריז על מדותיו. שהרבה להרבה
על מדותיו של הקצ"ה. הפריז ויתר
והפקיר: **שנאמר סן לי סנפס.**
ואברהם אבינו נתנס לו ואילו עכנן
לעזמו היה מכניסן תחת כנפי סכינה:
שהוריקן צורה. זרזן צורה. לשון
אמר הריקן מן המורה מלשון והצור
רקס^ט שעשה צהן אנגריי: **הוריקן צורה.**
דכתיב צירקק חרוץ^ט דהיינו וזה
כלומר שנתן להם וזה הרבה כדי
שילכו: **שנאמר עקב אשר שמע.**
כמנין עקב שמע ואברהם חיה קע"ה
נמצא שכן שלש הכיר את צורא:

השטן

כנגד מדה תני אהבה בריה דרבי זירא כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו במחיצה שאפי' מלאכי השרת
אין יכולין ליכנס בתוכה שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל וגו' אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר
מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים מפני שעשה אנגרייא בת"ח שנאמר
וירק את חניכיו ולידי ביתו^ט ושמואל אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקצ"ה שנא'^ט במה אדע כי אירשנה
ורבי יוחנן אמר שהפריז בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר^ט תן לי הגפש והרכוש קח לך וירק
את חניכיו ולידי ביתו^ט רב אמר^ט שהוריקן בתורה ושמואל אמר שהוריקן בזהב^ט שמנה עשר ושלש מאות
א"ר אמי בר אבא אליעזר כנגד כולם איכא דאמרי אליעזר הוא דחושבניה הכי הוי וא"ר אמי בר אבא בן ג' שנים
הכיר אברהם את בוראו שנא'^ט עקב אשר שמע אברהם בקולי חושבניה מאה ושבעין ותרין ואמר^ט רמי בר אבא
השטן

מפני שנתעסק במלון תחלה שנאמר^י ויהי
בדרך במלון רשב"ג. אומר לא למשה רבינו
בקש^ט ששמן להרוג אלא לאותו תינוק שנאמר
כי חתן דמים אתה לי צא וראה מי קרוי
חתן הוי אומר זה התינוק דרש רבי יהודה
בר בינא בשעה שנתרשל משה רבינו מן
המילה באו אף וחימה ובלעוהו ולא שיירו
ממנו אלא רגליו מיד ותקח צפורה צור
ותכרות את ערלת בנה מיד וירף ממנו
באותה שעה ביקש משה רבינו להורגן
שנאמר^ט הרף מאף ועזב חמה ויש
אומרים^ט (כ) לחימה הרגו שנא'^ט חמה אין לי
והכתיב^ט כי יגורתי מפני האף והחמה תרי
חימה הוו ואיבעית אימא גונדא דחיימה
תניא רבי אומר גדולה מילה שאין לך מי
שנתעסק במצות כאברהם אבינו ולא נקרא
תמים אלא על שם מילה שנאמר^ט התהלך
לפני והיה תמים וכתיב ואתנה בירתי ביני
ובינך ד"א גדולה מילה ששקולה כנגד כל
המצות שבתורה שנאמר^ט כי על פי הדברים
האלה וגו' דבר אחר גדולה מילה^ט שאילמלא
מילה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר^ט אם
לא בירתי יומם ולילה וגו' ופליגא דר'^ט אליעזר
דאמר ר' אליעזר גדולה תורה שאילמלא
תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר^ט אם
לא בירתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא
שמתי וגו' אמר רב יהודה אמר רב בשעה
שאמר לו הקצ"ה לאברהם אבינו התהלך
לפני והיה תמים אחותו רעדה אמר שמא
יש בי דבר מגונה כיון שאמר לו ואתנה
בירתי ביני ובינך נתקררה דעתו^ט ויוצא אותו
החוצה^ט אמר לפניו רשב"ע הסתכלתי במול
שלי^ט (ו) ואין לי אלא בן אחד אמר לו צא
מאיצטגנינות שלך אין מול לישראל אמר
רבי יצחק כל המתמים עצמו הקצ"ה מתמים
עמו שנאמר^ט עם חסיד תתחסד עם גבר
תמים תתם א"ר הושעיא כל המתמים
עצמו שעה עומדת לו שנא'^ט התהלך לפני

והיה תמים וכתיב^ט ויהיית לאב המון גוים אמר^ט רבי^ט כ"ל המנחש לו נחש
שנאמר^ט כי לא נחש ביעקב והא^ט בלמ"ד אל"ף כתיב אלא משום מדה

כנגד מדה תני אהבה בריה דרבי זירא כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו במחיצה שאפי' מלאכי השרת
אין יכולין ליכנס בתוכה שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל וגו' אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר
מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים מפני שעשה אנגרייא בת"ח שנאמר
וירק את חניכיו ולידי ביתו^ט ושמואל אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקצ"ה שנא'^ט במה אדע כי אירשנה
ורבי יוחנן אמר שהפריז בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר^ט תן לי הגפש והרכוש קח לך וירק
את חניכיו ולידי ביתו^ט רב אמר^ט שהוריקן בתורה ושמואל אמר שהוריקן בזהב^ט שמנה עשר ושלש מאות
א"ר אמי בר אבא אליעזר כנגד כולם איכא דאמרי אליעזר הוא דחושבניה הכי הוי וא"ר אמי בר אבא בן ג' שנים
הכיר אברהם את בוראו שנא'^ט עקב אשר שמע אברהם בקולי חושבניה מאה ושבעין ותרין ואמר^ט רמי בר אבא
השטן

מפני שנתעסק במלון סהל. ואח"כ צמילה והיה לו להתעסק
צמילה תחלה ואותו מלון סמוך למנרים (ו) דלא היה סכנה ואותו
התינוק לא היה צאורה שעה אלא בן שמונה ימים: **לסורג.** לאותן
שני מלאכים: **גונדא דחיימה.** חיל שלו אצל איהו גופיה נהרג:

שאיף שקולה כנגד כל המצות
שצפורה. דכתיב (שמות כד) הנה דם
הצרית אשר כרת ה' עמכם על כל
הדברים האלה וכתיב צמילה (בראשית
יז) ואתנה צריתי וגו' כרתי צרית
וגו' וכתיב להלן (שם) ואתנה צריתי
מה להלן צרית (יז) אף כאן צרית:
כר ביינא בשעה שנתרשל משה רבינו מן
המילה באו אף וחימה ובלעוהו ולא שיירו
ממנו אלא רגליו מיד ותקח צפורה צור
ותכרות את ערלת בנה מיד וירף ממנו
באותה שעה ביקש משה רבינו להורגן
שנאמר^ט הרף מאף ועזב חמה ויש
אומרים^ט (כ) לחימה הרגו שנא'^ט חמה אין לי
והכתיב^ט כי יגורתי מפני האף והחמה תרי
חימה הוו ואיבעית אימא גונדא דחיימה
תניא רבי אומר גדולה מילה שאין לך מי
שנתעסק במצות כאברהם אבינו ולא נקרא
תמים אלא על שם מילה שנאמר^ט התהלך
לפני והיה תמים וכתיב ואתנה בירתי ביני
ובינך ד"א גדולה מילה ששקולה כנגד כל
המצות שבתורה שנאמר^ט כי על פי הדברים
האלה וגו' דבר אחר גדולה מילה^ט שאילמלא
מילה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר^ט אם
לא בירתי יומם ולילה וגו' ופליגא דר'^ט אליעזר
דאמר ר' אליעזר גדולה תורה שאילמלא
תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר^ט אם
לא בירתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא
שמתי וגו' אמר רב יהודה אמר רב בשעה
שאמר לו הקצ"ה לאברהם אבינו התהלך
לפני והיה תמים אחותו רעדה אמר שמא
יש בי דבר מגונה כיון שאמר לו ואתנה
בירתי ביני ובינך נתקררה דעתו^ט ויוצא אותו
החוצה^ט אמר לפניו רשב"ע הסתכלתי במול
שלי^ט (ו) ואין לי אלא בן אחד אמר לו צא
מאיצטגנינות שלך אין מול לישראל אמר
רבי יצחק כל המתמים עצמו הקצ"ה מתמים
עמו שנאמר^ט עם חסיד תתחסד עם גבר
תמים תתם א"ר הושעיא כל המתמים
עצמו שעה עומדת לו שנא'^ט התהלך לפני

והיה תמים וכתיב^ט ויהיית לאב המון גוים אמר^ט רבי^ט כ"ל המנחש לו נחש
שנאמר^ט כי לא נחש ביעקב והא^ט בלמ"ד אל"ף כתיב אלא משום מדה
כנגד מדה תני אהבה בריה דרבי זירא כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו במחיצה שאפי' מלאכי השרת
אין יכולין ליכנס בתוכה שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל וגו' אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר
מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים מפני שעשה אנגרייא בת"ח שנאמר
וירק את חניכיו ולידי ביתו^ט ושמואל אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקצ"ה שנא'^ט במה אדע כי אירשנה
ורבי יוחנן אמר שהפריז בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר^ט תן לי הגפש והרכוש קח לך וירק
את חניכיו ולידי ביתו^ט רב אמר^ט שהוריקן בתורה ושמואל אמר שהוריקן בזהב^ט שמנה עשר ושלש מאות
א"ר אמי בר אבא אליעזר כנגד כולם איכא דאמרי אליעזר הוא דחושבניה הכי הוי וא"ר אמי בר אבא בן ג' שנים
הכיר אברהם את בוראו שנא'^ט עקב אשר שמע אברהם בקולי חושבניה מאה ושבעין ותרין ואמר^ט רמי בר אבא
השטן

מפני שנתעסק במלון סהל. ואח"כ צמילה והיה לו להתעסק
צמילה תחלה ואותו מלון סמוך למנרים (ו) דלא היה סכנה ואותו
התינוק לא היה צאורה שעה אלא בן שמונה ימים: **לסורג.** לאותן
שני מלאכים: **גונדא דחיימה.** חיל שלו אצל איהו גופיה נהרג:
שאיף שקולה כנגד כל המצות
שצפורה. דכתיב (שמות כד) הנה דם
הצרית אשר כרת ה' עמכם על כל
הדברים האלה וכתיב צמילה (בראשית
יז) ואתנה צריתי וגו' כרתי צרית
וגו' וכתיב להלן (שם) ואתנה צריתי
מה להלן צרית (יז) אף כאן צרית:
כר ביינא בשעה שנתרשל משה רבינו מן
המילה באו אף וחימה ובלעוהו ולא שיירו
ממנו אלא רגליו מיד ותקח צפורה צור
ותכרות את ערלת בנה מיד וירף ממנו
באותה שעה ביקש משה רבינו להורגן
שנאמר^ט הרף מאף ועזב חמה ויש
אומרים^ט (כ) לחימה הרגו שנא'^ט חמה אין לי
והכתיב^ט כי יגורתי מפני האף והחמה תרי
חימה הוו ואיבעית אימא גונדא דחיימה
תניא רבי אומר גדולה מילה שאין לך מי
שנתעסק במצות כאברהם אבינו ולא נקרא
תמים אלא על שם מילה שנאמר^ט התהלך
לפני והיה תמים וכתיב ואתנה בירתי ביני
ובינך ד"א גדולה מילה ששקולה כנגד כל
המצות שבתורה שנאמר^ט כי על פי הדברים
האלה וגו' דבר אחר גדולה מילה^ט שאילמלא
מילה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר^ט אם
לא בירתי יומם ולילה וגו' ופליגא דר'^ט אליעזר
דאמר ר' אליעזר גדולה תורה שאילמלא
תורה לא נתקיימו שמים וארץ שנאמר^ט אם
לא בירתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא
שמתי וגו' אמר רב יהודה אמר רב בשעה
שאמר לו הקצ"ה לאברהם אבינו התהלך
לפני והיה תמים אחותו רעדה אמר שמא
יש בי דבר מגונה כיון שאמר לו ואתנה
בירתי ביני ובינך נתקררה דעתו^ט ויוצא אותו
החוצה^ט אמר לפניו רשב"ע הסתכלתי במול
שלי^ט (ו) ואין לי אלא בן אחד אמר לו צא
מאיצטגנינות שלך אין מול לישראל אמר
רבי יצחק כל המתמים עצמו הקצ"ה מתמים
עמו שנאמר^ט עם חסיד תתחסד עם גבר
תמים תתם א"ר הושעיא כל המתמים
עצמו שעה עומדת לו שנא'^ט התהלך לפני

והיה תמים וכתיב^ט ויהיית לאב המון גוים אמר^ט רבי^ט כ"ל המנחש לו נחש
שנאמר^ט כי לא נחש ביעקב והא^ט בלמ"ד אל"ף כתיב אלא משום מדה

כנגד מדה תני אהבה בריה דרבי זירא כל אדם שאינו מנחש מכניסין אותו במחיצה שאפי' מלאכי השרת
אין יכולין ליכנס בתוכה שנאמר כי לא נחש ביעקב ולא קסם בישראל וגו' אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר
מפני מה נענש אברהם אבינו ונשתעבדו בניו למצרים מאתים ועשר שנים מפני שעשה אנגרייא בת"ח שנאמר
וירק את חניכיו ולידי ביתו^ט ושמואל אמר מפני שהפריז על מדותיו של הקצ"ה שנא'^ט במה אדע כי אירשנה
ורבי יוחנן אמר שהפריז בני אדם מלהכנס תחת כנפי השכינה שנאמר^ט תן לי הגפש והרכוש קח לך וירק
את חניכיו ולידי ביתו^ט רב אמר^ט שהוריקן בתורה ושמואל אמר שהוריקן בזהב^ט שמנה עשר ושלש מאות
א"ר אמי בר אבא אליעזר כנגד כולם איכא דאמרי אליעזר הוא דחושבניה הכי הוי וא"ר אמי בר אבא בן ג' שנים
הכיר אברהם את בוראו שנא'^ט עקב אשר שמע אברהם בקולי חושבניה מאה ושבעין ותרין ואמר^ט רמי בר אבא
השטן

(א) נ"א איתו מלאך. (ב) נ"ע
תוס' כ"צ ט: ד"ה תמה
ור' מה שהניחו צמילה.
(ג) נ"ע תוס' שבת נה.
(ד) נ"ע ק"ף. (ה) שבת ק"ף.
(ו) נ"ע אלעזר. (ז) נ"ע פסחים
סח: (ח) נ"ע ג. ע"ש ועי'
שבת ג. ואין צרית אלא
שבת וכו'. (ט) שבת ק"ף.
(י) ואינו ראוי להלך בן
כלי. (י) נ"ע איתא רבי
לוי. (כ) נ"ע סוטה ג. א"ר
(ג) נ"ע רבי שמואל
בר תמני אמר. (ח) נ"ע
ע"י ד' וסוטה ג. ח' אמר
ר' וחד אמר. (י) נ"ע
פי' נכון צמור' כחולין מ:
ד"ה אלא ירוקע וי"ע תוס'
סוטה ג. ד"ה הירוק מ"ש
כסם המדרש. (ט) נ"ע רבי
אמי וכו' בעיני. (ט) יעב"ז
מ"ו. (פ) נ"ע פסחים ג.
(ג) מהלל סח.

הגהות הב"ח

(א) גמ' ופי' אומרים הרגו
לחימה שנאמר: (ב) שם
במול של (ואין וכו' אחד)
תאמר וי"צ ק"א ואין לי
בן אחד אלא וישיבתי:
(ג) רש"י ד"ה מפני וכו'
סמוך למנרים היה דלא:
(ד) ד"ה שיהא וכו' מה
להלן צרית מילה קח כאן
צרית מילה ספי':

מוסף רש"י

גדולה תורה כו' א"א
בריתי. של יומם ולילה.
דהיינו תלמוד תורה שנתנו
בו והגית בו יומם ולילה
(פסחים סח) אם לא צמית
שבתמי ששהו טובות דמים
ולילה והיינו תורה. ויזכר
והגית בו יומם ולילה.
וכתיב אלה דברי הצרית
(ע"י ג.) צרית המורה.
שנכבד המורה נכבדו
שמים וארץ (ירמיה ג' כח).
צא מאיצטגנינות שרש
הכמה המלות הידי דכתיב
ויוצא אותו המלה. סוף
מאליצטגנינות (שבת קנז).
שאלת במלות שאין ראוי
להעמיד בן. אברהם אין לו
בן אלא אברהם יו יו. בן.
ש"ל לא תלך אצל שרה תלך.
אלי קורא לם שם אחר
וישנה המלך (בראשית טו
ח). אנגריא. ענדת מלך
(סוטה י. ועוד).

פירוש הרא"ש

הוי אומר זה התינוק.
שמתקנין אותו במלחמה
לרשעה: שנאמר הרף
מאף ועזב חמה. אלא
שרעה להרגס אלא שנתנו
להרפות ידיו מהם: על
פי הדברים האלה בירתי
אתך בריית. אלמלא צרית
מילה חסודה ככל הדברים
האלה: אלא מדה כנגד
מדה. מנא דקפיד קפיד
צדדיה: בעת יאמר
ליעקב. שאין נחש לישראל
או אפילו המלאכים ירכיבין
לשאל מה פעל אל: מפני

מה נענש אברהם אבינו ע"ה ונשתעבדו בניו כו'. אע"פ שעצירת העונש מפורשת על אומרו צמה אלע"מ עבירה זו הענישמו להיות נטל צמיה אלע"מ. שהוריקן בתורה. וזרזן מכות
תורה ונשכילה ונחש צמיה: שהוריקן בזהב. פסח להם אלצותיו כדי שילכו עמו בנפש חפזה: